

ОТЧЕТ НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН ЗА 2017 Г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1.1.Преглед на изпълнението на целите (стратегическа и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематик

В съответствие с мисията и приоритетите на Института за исторически изследвания учените от звеното продължиха през 2017 г. да развиват основната си научна дейност за разработване на многобройни теми от българското историческо развитие от древността до съвременността, по европейска и световна проблематика, документалистика, архивистика, генеалогия и др., както и за издирване и публикуване на извори за българската история. Следвайки тези приоритети, Институтът се е утвърдил като водещ център в областта на историческата българистика и има своя принос към изследванията на балканската, европейска и световна история. Въз основа на това звеното успешно изпълнява националните стратегии за развитие на научните изследвания в България по отношение проучване и популяризиране на българското културно-историческо наследство и съхраняване на българската културна идентичност.

През 2017 г. учените от Института са публикували 11 монографични изследвания, 3 колективни монографии, едната от които е издадена в чужбина, направили са научна редакция на две монографии, участвали са в изготвянето на 11 тематични сборника и 1 документален сборник. Общият брой на научните публикации, излезли от печат през 2017 г. в реферирани от световната системата за реферирание списания е 51, от които в издания с импакт фактор и импакт ранг – 4. Публикациите в неререферирани издания са 124. Общият брой на научните публикации (монографии, публикации в реферирани и неререферирани издания) е 187. Така средният брой публикации на учен е близо 3, което предвид естеството на научната работа, е добър показател. Трудовете, дадени за печат, са 69.

Публикациите анализират неразработвани в българската и чуждестранна научна литература теми от българската история в контекста на световното развитие и такива, свързани с важни процеси от световната история. Придържайки се към строгите научни критерии, учените от Института извършват своите разработки въз основа на богат и разнообразен архивен материал, документални свидетелства и следейки научните публикации в България, Европа и света.

Важен елемент от атестацията на работата на учените е преминаването в висока академична длъжност. Въз основа на хабилитационни трудове и за цялостна научна дейност през 2017 г. Т. Стоилова и М. Веков придобиха научната длъжност „професор“, а Н. Филипова – „доцент“. За нуждите на Регионален исторически музей

"Акад.Йордан Иванов" - гр. Кюстендил в Института се проведе конкурс за „доцент“, спечелен от А. Джонев.

Обзорът за развитието на Института и фактът, че в публикувания през 2017 г. анализ на работата на всички научни звена в България през 2016 г. той е на 9 място от 55 наблюдавани институции в областта на хуманитарните и социални науки показва, че перспективите за бъдещото развитие са добри. Наред с необходимостта от постигането на публикуване в реферирани издания, звеното трябва и има вече изградени визии за организиране през 2018 г. на научни форуми, посветени на значими годишнини от българската и световната история и по други важни исторически проблеми.

1.2. Изпълнение на националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети

Учените от Института развиват своята дейност в съответствие с убеждението, че фундаменталните и насочените фундаментални научни знания допринасят за цялостното образователно и културно издигане на българското общество, като така се съдейства за повишаването на качеството на живот в страната. Именно чрез тази дейност и като едно от най-старите звена в сферата на хуманитарните науки в България Институтът допринася, включително през 2017 г., за поддържане развитието на една от признатите в стратегията като успешни научни области, тази на културно-историческото наследство. В това отношение могат да се посочат публикуваните в България и чужбина общо 28 монографични изследвания, документални и тематични сборници и множество други научни студии и статии по разнообразни теми от българското историческо развитие в контекста на балканската, европейска и световна история.

Същевременно многобройни разработки на учените от ИИСТИ в областта на политическата, социалната и стопанска история са в съответствие с целите на документа за развитие на приложните научни изследвания по направление „национална идентичност и развитие“. Чрез участие в провеждането на конкретни политики и разнообразни дейности по тях, чрез експертни становища за различни институции на централната и местната власт (Кабинета на министър-председателя, МОН, Министерство на туризма, Министерство на отбраната, Министерство на културата, Министерство на външните работи, БНБ, общини, музеи и пр.) учените от звеното пряко подпомагат изпълнението на тези цели на стратегията. В същата посока е конкретно преподавателската дейност на учени от звеното в бакалавърските и магистърски програми на Висшите училища и изнасянето на лекции в средните училища в съответствие със специфична цел 10 за интензифициране на връзките на науката с образованието, бизнеса, държавните органи и обществото като цяло. Институтът има акредитация по четири докторантски програми в професионално направление 2.2 История и археология от област на висше образование Хуманитарни науки: „Средновековна обща история“, „Нова и най-нова обща история“, „История на

България“ и „Документалистика, архивистика, палеография(включително Историография и изворознание)“.

От особена важност за целите на стратегията е балансираното регионално разпределение на научния капацитет. Въпреки че функционира в София, Институтът активно участва в инициативи на различни обществени, общински и образователни институции в множество градове в страната: Пловдив, Варна, Велико Търново, Бургас, Габрово, Кюстендил, Ловеч, Хасково, Добрич, Разлог, Благоевград, Русе, Сливен, Копривщица и Свиленград. По този начин Институтът успешно се вписва в крайната цел на стратегията за повишаване качеството на живот в страната.

Една от важните дейности, подпомагащи изпълнението на стратегията, е поддържането от Института, включително чрез експертното редакционно участие на учени от звеното, на три периодични издания, които са реферирани и индексирани в световната системата за реферирание, индексирание и оценяване. А *Vulgarian Historical Review* се наблюдава от определената в стратегията като най-авторитетна база данни *Web of Science*. Това от своя страна подпомага общата цел за развитие на съвместната научна дейност с чуждестранни учени и за разширяване на международната разпознаваемост на българската наука.

За съжаление през годината заложеното като приоритетна цел на стратегията международно научно сътрудничество на Института се развиваше основно в рамките на ЕБР поради хроничния недостиг на средства. Това сътрудничество се основава на дългогодишни връзки и договори с научни центрове в Унгария, Чехия, Словакия, Румъния и Македония. Отделни учени разчупват тази рамка чрез участие в конференции и публикации от проведени международни научни форуми в Китай(включително по съвместен проект на Световната организация по туризъм и Европейската комисия), Полша, Сърбия, Албания и Турция.

В ИИстИ се поддържа относителен баланс на половете по отношение на научния състав. Същевременно се запазва характерният за цялата българска наука проблем с привличането на млади специалисти за работа в звеното.

1.3. Полза/ефект за обществото от извършените дейности

Разнообразните, многобройни и с високи научни показатели изследвания на учените от Института за исторически изследвания, техните участия в международни и национални проекти и в научни форуми от национален и международен мащаб имат голям принос за развитието и популяризирането на достиженията на българската историческа наука. Тези усилия имат дългосрочен ефект в изпълнението на националните стратегии за опазване на българското културно-историческо наследство и съхраняването на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Наред с това, основната научна и експертната дейност на учените от Института дава непосредствени ползи за обществото в няколко важни направления.

В съответствие с целите за изграждане на общество на знанието, за пряка връзка между науката и образованието, изследванията по значими от гледна точка на историческата наука теми пряко подпомага повишаването на качеството на образованието по история в основните и средни училища и във висшите училища, включително по интердисциплинарна проблематика. Участието на сътрудници от Института в съставянето на програми за обучение и написването на учебници по история за основното и средното образование представлява естествено продължение на техните научни занимания. Подобен е и ефектът от преподавателската дейност във ВУ. Изнасянето на лекции пред ученическа и по-широка аудитория, представянето на книги, публикациите в периодичния печат, интервютата за печатни и електронни издания и участията в телевизионни и радио-предавания по различни теми от българското и световно историческо минало имат своя принос за обществото.

Разработването на научни проекти с учени от сродни институти в чужбина и взаимните гостувания, включително по повод участия в научни форуми, допринасят за цялостното развитие на научния и културен обмен със съответните държави. Институтът поддържаше подобни инициативи през 2017 г. по отношение на Унгария, Чехия, Словакия, Полша, Германия и Китай. Положителната тенденция в това направление продължи и с държавите от Балканския полуостров – Румъния, Македония, Сърбия, Турция и Албания, което има потенциал за подпомагане на активната българска външна политика в региона.

Традиционно учените активно участват в научни и обществени инициативи, свързани с отбелязването на важни годишнини от българската история. През 2017 г. учени от звеното се включиха в организирането на честванията, включително посредством научни форуми, по повод 180-годишнината от рождението на Васил Левски и др.

Участието в популяризирането на българското културно-историческо наследство пряко подпомага работата на органите на местното самоуправление, включително в областта на туризма и изследване историята на отделните райони на страната. Тази и другите дейности допринасят за формулирането на приоритетите за България по отношение на външната политика, образованието и науката, културата и регионалното развитие.

1.4. Взаимоотношения с други институции

Научно-експертният потенциал на сътрудниците на ИИСТИ създава основа за сътрудничество най-вече с институции, поддържащи съхраняването и популяризирането на българското национално-историческо наследство и национална идентичност и звена от областта на образованието. Същевременно те се включиха и в инициативи с по-широка приложна насоченост. През 2017 г. учените от Института взеха участие в научни, културни и други прояви от регионален, национален и международен мащаб(конференции, изложби, чествания, конкурси, представяне на книги), под егидата на и съвместно със следните институции: Народно събрание на

Република България; Министерство на образованието и науката; Министерство на културата; Министерство на отбраната; Министерство на външните работи; Министерство на регионалното развитие и благоустройството; Министерство на туризма; общините и регионалните музеи в Карлово, Пловдив, Велико Търново, Бургас, Габрово, Кюстендил, Ловеч, Хасково, Добрич, Разлог, Благоевград, Русе, Сливен, Копривщица и Свиленград; читалища в страната; Македонския научен институт; Тракийски научен институт; Унгарския културен институт в София; СУ „Св. Кл. Охридски“; УНСС; Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“; Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“; Югозападен университет, НБУ, Национален военен университет „Васил Левски“, Ромска академия за култура и образование.

Това активно участие на учени от Института даде своя принос представените институции успешно да осъществят разнообразни мероприятия с полза за държавата и обществото. В този контекст перспективите за разширяване на взаимодействието с посочените и нови обществени, общински, правителствени и държавни органи са благоприятни.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др.(относими към получаваната субсидия)

Значително е участието на учени от Института в различни комисии, съвети, работни групи и други експертни структури, свързани с работата на правителствени и държавни институции. Проф. В. Стоянов е член на експертната комисия за наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, към МОН, проф. Ив. Билярски и проф. И. Илиев – на експертната комисия към НФНИ, проф. И. Тодев – на читателско-експертното консултативно тяло към ДАА, а доц. Бл. Нягулов – на комисията за подбор на преподаватели сред българските общности в чужбина към МОН. В комисии на МОН за изработване на учебни програми по история участваха доц. Д. Вачков, доц. О. Тодорова, ас. Д. Христов. Гл. ас. Р. Сечков е член на три експертни органи към Министерския съвет. Доц. Р. Чукова е била консултант по програмата „Bulgaria on the Silk Road“, Министерство на туризма.

Голям брой учени от ИИСТИ участваха в експертни органи на други външни за БАН институции, включително национални и международни организации: Хумболтовия съюз в България и фондация „Pro Oriente“ – Виена (проф. В. Стянов), Българо-унгарската историческа комисия(проф. В. Стоянов като съпредседател и доц. П. Пейковска като секретар), издателския съвет към БНБ и експертния съвет към Института за изследване на близкото минало(доц. Д. Вачков), Македонския научен институт(доц. Ал. Гребенаров, доц. Д. Митев, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Сл. Славов, гл. ас. Г. Георгиев, ас. В. Милачков), Комисията за високи научни постижения,

СУБ(проф. И. Тодев), фондация „Шарл дьо Гол“ (доц. Хр. Милков), Bulgarian Studies Association, USA (гл. ас. Д. Динева), Central Eurasian Studies Society (доц. Р. Чукова), Българска генеалогична федерация(проф. М. Веков, проф. Й. Гешева, доц. П. Пейковска), Международното дружество по унгаристика(доц. П. Пейковска). Проф. Ив. Билярски е член на две чуждестранни експертни комисии: към Националния фонд за научни изследвания на Румъния и Националния фонд за научни изследвания на Грузия. Същевременно седем от членовете на ИИстИ участваха в научните и управителни съвети на научни учреждения, организации и висши училища извън системата на БАН в България: Тракийския научен институт (проф. И.Тодев, гл. ас. В. Стоянова), Македонския научен институт(проф. И. Тодев, доц. Ал. Гребенаров, доц. Д. Митев, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. В. Милачков), Добруджанския научен институт(гл.ас. В. Милачков). Доц. П. Пейковска е член на Обществения орган на Унгарската академия на науките. Доц. П. Стоянович е член на Общото събрание на Факултета по хуманитарни науки – ШУ „Епископ Константин Преславски”. Доц. Бл. Нягулов е зам.-председател на Центъра за чуждестранна българистика към БАН.

Съществено е участието на учени от Института в организационни и програмни комитети на научни форуми от национално и международно естество. Доц. П. Пейковска е била председател на организационния комитет на българо-унгарската научна среща „България и Унгария – свързани истории“ и на Унгаристичните четения, доц. Д. Вачков – член на организационен комитет за отбелязване на 100 г. от края на Първата световна война, а 12 учени участваха в организационния комитет на конференция на тема „*Историческата наука пред съвременните предизвикателства*“. Ас. Д. Вичкова участва в Националния организационен комитет за честване на 180 години от рождението на Васил Левски.

Двадесет и шест служители от звеното участваха през 2017 г. в редакционни колегии и съвети на 16 реномирани научни издания: Bulgarian Historical Review; Исторически преглед; Известия на Института за исторически изследвания; Bulgaria Mediaevalis; Артос; Общество, философия, история и култура; Дзяло; Доклади-БАН-хуманитаристика; Македонски преглед; Valahian Journal of Historical Studies; Cahiers Balkaniques; Исторически архив / Historical Archives/; Историјски часопис; Родознание/Genealogy; Историческо бъдеще; История. От тях международните издания са 12, а тези, включени в международната система за рефериране, индексирание и оценяване – 10.

Десет учени от Института са предоставили 15 експертни становища за различни институции и органи на управление – МВнР, Кабинета на министър-председателя, БНБ, МОН и НФНИ, Министерство на отбраната, СТДП, Министерство на туризма, за посолството на Република Казахстан в България, Фондация „Ценности“, документални филмови продукции, УНСС. Наред с това 32 учени са изготвили рецензии и становища по процедури, включително в системата на БАН и други рецензии, включително на книги, сборници и статии в научни периодични издания, чийто общ брой възлиза на 81.

Така общата равностметка по отношение на експертната дейност е твърде положителна – общо 38 представители от института са участвали в работата на експертни органи, включително в Научни журита и редколегии на списания в и извън системата на БАН и са направили 96 рецензии, писмени становища, мнения и оценки по различни научни, образователни и други въпроси, касаещи държавата и обществото. Посочената активност надвишава показателите за 2016 г.

1.5.2.Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр.

През 2017 г. в Института са постъпили средства от един проект с външно (по отношение на БАН) финансиране. Външни средства са постъпили от МОН по ПМС № 252 от 16.11.2017 г. за отбелязване на 100 год. от Първата световна война и участието на България в нея с координатор доц. Ал. Гребенаров. Всички останали проекти, по които звеното е водеща организация, са бюджетни. В това отношение ръководството и учените от ИИстИ би следвало да положат допълнителни сериозни усилия, за да се нареди звеното и в това отношение до останалите ефективни и елитни научни институции в България.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2017 Г.

Научноизследователската дейност в Института за исторически изследвания се основава на проектния принцип като се разработват международни и национални проекти по теми от фундаментално и научно-приложно естество. Поради това усилията на учените от звеното са насочени към успешното изпълнение на проектите, подчинени на основните научни тематик и към реализирането на получения от тях научен продукт.

Въпреки положените усилия, през 2017 г. учените от института не успяха да разработят нови проекти, подкрепени от НФНИ. През годината продължи изпълнението на един изследователски проект по НФНИ с ръководител гл. ас. д-р Ст. Стойчева на тема *„Историческа демография на българските общности в Македония и Украйна (края на XIX до средата на XXв.). Статистически анализ“*. Със средства на фонда се подпомага и излизането на две научни списания, които се издават от Института (ВНР и „Исторически преглед“). Същевременно доц. Ал. Гребенаров е ръководител на проект по НФНИ *„Македонски преглед” – Българска научна периодика – 2017*“ с базова организация МНИ. Очертаните резултати доказват необходимостта учените от ИИстИ да продължат усилията си в търсенето и мотивирането на значими и с приложна насоченост научни теми и да разширят сътрудничеството с изследователи от сродни институции в страната и чужбина, за да се постигне успех при кандидатстване по конкурсите на НФНИ и по програми, финансирани от други национални и от европейски фондове. Големият научен капацитет на звеното обосновава възможностите за успех в това направление.

Учени от Института работиха през 2017г. по множество международни и национални проекти, по които институтът не е водеща организация. Доц. Мариана Тиен участва в три международни проекта. Първият е на тема *“Инициативата за развитие на туризма по Западния път на коприната”* и е съвместен проект на Световната организация по туризъм (СОТ) и Европейската комисия (ЕК), с участието на Министерството на туризма на България по програмата на СОТ *„По пътя на коприната“*. Вторият е на тема *“Пътуване по Пътя на коприната”* и включва участници от 16 страни. Третият е на тема *„The Chinese civilization and world civilizations - interactions and comparisons“* към Центъра за изследване на цивилизациите, Пекин, Китай. Тя участва и в проекта *„Приносът на учените в развитието на глобалния проект „Един пояс, един път“*, осъществяван с финансовата подкрепа на Посолството на КНР в София. Доц. Евг. Кандиларов е част от екипа на международен проект, по който базова организация е СУ „Св. Кл. Охридски“: *“Establishment of a Combined Education and Research System for Root-taking and Spreading of Korean Studies in Eastern Europe“*.

Доц. Р. Стоянова участва в проект по НФНИ на Институт за изследване на обществата и знанието-БАН и ЮЗУ „Неофит Рилски” на тема *„Култура на дарителство в сферата на образованието: социални, институционални и личностни измерения”*. Участието в проекти на висши учебни заведения се разширява. Освен посочения проект, в който се включва доц. Евг. Кандиларов, гл. ас. ас. Ст. Стойчева участва в проект на тема *„Историко-географска информационна система на Югоизточна Европа с пилотна фаза – Тракия”* към проект Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма Матер, СУ „Св. Климент Охридски“ по договор с МОН. Гл. ас. Е. Костова работи в екипа на проект *„Дубровник и България XIII – XV в.”* по програма *„Диалози на паметта”* към Университетски хуманитарен комплекс „Алма Матер”.

Доц. Ал. Гребенаров е ръководител на проекта на МНИ *„Македония – минало и съвремие“*. В него участват и други учени от Института: доц. Д. Митев, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. Ст. Стойчева, д-р В. Милачков, ас. Н. Поппетров. Доц. Ал. Гребенаров и д-р В. Милачков са ръководители и на два проекта по конкурса *„Помощ за книгата“* на Министерство на културата.

Учени от Института поддържат традицията за участие в проекти, по които водещи звена са други институти от системата на БАН. Проф. дин И. Билярски участва в проект на тема *„Гласове и образи на властта“*, по който водеща организация е Институтът за изследване на изкуствата. Доц. Бл. Нягулов участва в проект по ЕБР на Института за балканистика с Център по тракология на тема *„България и Румъния след войните през 20 век“*. Доц. О. Тодорова работи по проект *„Зографска кондика”* с ръководител проф. дин Надя Данова и по българо-македонски научен проект *„Образование и култура в българските и македонските земи (XVIII-XX век) – процеси, личности, модели”*. Доц. Р. Стоянова и ас. А. Стрезова са включени в проект на Научния архив на БАН, финансиран от Националната комисия за ЮНЕСКО към Министерството на външните работи с тема *“Енциклопедичен справочник и база данни ”Жените в историята на академичната наука в България”*.

Доц. дин П. Пейковска работи по проект към МОН на тема „*Мерки за преодоляване на демографската криза в България*“, а доц. Р. Чукова и гл. ас. Л. Соленкова – по проект „*Студентски практики*“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, МОН, съфинансиран от Европейски социален фонд на ЕС.

През 2017 г. в Института се работи и по седем проекта в рамките на ЕБР, които са одобрени и контролирани от Научния съвет на ИИСТИ. С издаването на сборник приключи и проектът на Института с Института за национална история към Македонската академия за наука и изкуство на тема „*Модернизационни процеси на Балканите под османска власт през 19 и началото на 20 век*“ с ръководител от българска страна проф. дин И. Тодев. Те се представят по-подробно в частта на доклада, посветена на международното научно сътрудничество.

Успешно приключиха през 2017 г. два колективни проекта с бюджетно финансиране(без тези по ЕБР), разработвани от научни сътрудници на Института. Проект с международно участие, ръководен от проф. Т. Стоилова, завърши с издаването на сборника „*Ролята на елитите в процесите на консолидирането на нациите и на националното строителство*“. Другият проект „*Социални структури и социални отношения в провинция Румелия през XV-XVIII век*“ с ръководител доц. Ст. Първева беше разработен от сътрудници от секцията „*Българите, Османската империя и Европа*“. Той приключи с издирване, превод и подготовка за печат на множество османски регистри, участие в научни форуми и публикуване на студии и статии.

През годината продължи работата по два колективни институтски проекта. Проектът „*Външни миграции в България, XIX-XXI в.: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти / International Migration in Bulgaria, 19th–21st Centuries: Historical-Demographic, Social-Anthropological and Ethno-Cultural Aspects*“ с ръководител доц. П. Пейковска е с международно участие. Проектът „*Епистоларното наследство на проф. Марин Дринов*“ с ръководител доц. Пл. Божинов е разработван от учени от секцията „*Българите, Османската империя и Европа*“.

Същевременно учени от Института разработват 11 индивидуални проекта по значими теми от българското и световно историческо развитие. Посочените колективни и индивидуални проекти с бюджетно финансиране(без тези по ЕБР) са одобрени и контролирани от Научния съвет на Института. По линия на текущите проекти учените участваха с доклади на конференции и публикуваха студии и статии в авторитетни научни списания, включително реферирани в световната система за реферирание, индексирание и оценяване.

Успешно се вписват в дейността на Института и проектите по програмата за подпомагане на младите учени в БАН. През 2017 г. приключиха два такива проекта с изпълнители В. Михайлов и А. Стрезова и с научни консултанти съответно проф. И. Марчева и доц. Р. Стоянова. През годината бяха спечелени три нови конкурса по същата програма: от В. Михайлов и М. Митова с научен консултант по двата проекта проф. И. Марчева и от Ст. Димитров с научен консултант доц. Ст. Първева.

Цялостната оценка относно участието на учени от Института в проекти, по които звеното е водеща организация и във външни за него институции е положителна. Междинните и крайни резултати по проектите показват, че звеното е разпознаваемо в българското, европейско и световно научно пространство. Това участие потвърждава големия научен потенциал на Института и общата възходяща тенденция научните сътрудници да участват в повече от един колективен проект и те да бъдат търсени партньори от външни, включително чуждестранни, научни организации. Тези резултати от научноизследователската дейност по проектния принцип доказват възможностите за успешно участие в конкурси с външно за БАН национално и по европейски програми финансиране.

През 2017 г. Институтът за исторически изследвания разви и активна публикаторска дейност. Общият брой публикации, които са излезли от печат през 2017 г., е 187. От тях публикациите на учените от звеното, излезли от печат в издания, които са реферирани и индексирани от световната система за реферирание, индексирание и оценяване, е 51. Това е значително по-малко от показателите за миналата година (72) и е сравнимо с тези за 2014 г. (47).

Намаляването на показателите по отношение на първата група се компенсира от броя на публикациите на изследователите от Института в различни тематични сборници, материали от конференции и други издания, невключени в световната система за реферирание, индексирание и оценяване. В тази група излезлите от печат през годината публикации са 124, което представлява завишение спрямо миналата година (116). Този дисбаланс в публикациите по първа и втора група се дължи на факта, че учените от института участват в множество национални и международни конференции и проекти, по които се цели публикуването на самостоятелно тематично издание. Подобна публикационна насоченост обаче дава възможност за нарастване на разпознаемостта на Института в българското и европейско научно пространство и пряко подпомага усилията на учените за участие в различни дейности с полза за държавата и обществото.

Общият брой предадени за печат публикации през 2017 г. е 69. От тях 9 са в издания, които са реферирани и индексирани от световната система за реферирание, индексирание и оценяване. Анализът показва, че и по този показател през 2017 г. има изоставане спрямо миналата година, когато приетите за публикуване в реферирани и индексирани от световната система за реферирание, индексирание и оценяване издания са 48.

От огромно значение за изпълнение на целите на Института и за работата на отделния изследовател е издаването на монографичен труд или сборник. През 2017 г. учените от звеното са издали или участвали в изготвянето общо на 28 книги – 11 монографични изследвания, 3 колективни монографии, едната от които е издадена в чужбина, научна редакция на две монографии, 11 тематични сборника и 1 документален сборник:

Монографии:

Веков, Манчо. *Българската генеалогия в годините на прехода (1990-2015).* Диомира, 2017, ISBN: 978-954-2977-38-4, 613 с.

Генеалогията е знание за рода, но и за обществото. Гносеологичният факт определя постоянната необходимост от усъвършенстване на нейната методология. Освен това българската генеалогична мисъл бе изостанала в сравнение с развитите държави, където методологичните проблеми се дискутират от XVI-XVII в. насам, а в България първият теоретичен труд се появява през 1994 г.

Актуалността на темата мотивира към двата вида „измерване“ в изследването на българската генеалогия в годините на прехода, направено за първи път у нас. Първият бе съобразен с правилата на наукометрията, за да разкрие развитието, последователността и еволюцията на проблематиката в тази област на знанието. Това е необходимо условие, което дава възможност да се дефинират и синтезират тенденциите в развитието на тематиката.

Вторият вид – базиран на първия, даде възможност да се очертаят слабо или неразвитите научни направления в генеалогията, които ще допринесат за усъвършенстване на методологията. Анализирани са по-подробно основни трудове от периода 1990-2015 г. като илюстрация към изведените тенденции по отношение на развитието на генеалогичните изследвания у нас. Ретроспекцията дава богата база данни за управленската стратегия относно развитието на комплекса от традиционно наричаните помощни исторически науки, в частност и за развитието на генеалогията, защото поддържайки родовата памет, родословията съхраняват и народната памет. Това определя и консолидираща функция на генеалогията спрямо българското общество, и нейната евристичност за народопсихологията.

Стоилова, Тамара. *Балкански истории от XVIII век.* Асоциация Клио - 96, 2017, 250с.

Балканите са кръстопътно място, обитавано от множество народи, но и обект на амбициозни планове на външни сили, които обикновено не отчитат техните интереси. XVIII век е преломно време, в което все по-силно се усещат имперските амбиции на европейските сили спрямо Османската империя, а Русия твърдо заявява намерението си да заеме подобавашо място в европейската политическа система. Изследваният материал е разпределен в три основни части, всяка от които включва проблеми, определящи мястото и значението на българските земи като подвластни на Портата; на Дубровник като самостоятелна, макар и с данъчни задължения към Константинопол, но организирана по европейски образец република; на сръбските земи в Хабсбургската монархия и възможностите, които различният статут дава за европеизирането им. Основно място в изследването заемат руската политика и руското влияние, които постепенно набират скорост, за да станат определящи в цялостния процес, в който Балканите променят политическия си облик, а балканските народи възприемат идеите на Новото време, но остават верни на традиционната си ценностна система. Постепенното

придвижване на Русия към Балканите е проследено в началото на монографията, където са представени политическите цели на империята и етапите на тяхното постигане. Изследваните проблеми са илюстрирани с приложенията, чиято цел е да „оцветят“ цялостната картина и да демонстрират „стила“ на времето, което документите са съхранили за любопитните следващи поколения, за да им посочат фактите и процесите, които ги движат и обясняват.

Стоянович, Петър. *Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886-1887). Солисти и статисти - от Батенберг до Кобург – с поглед върху медийното им отразяване.* С., Изд. „Захарий Стоянов“, 2017, 223 с. ISBN 978-954-09-1161-8

Монографията е задълбочен научен труд на дългогодишния изследовател на Третото българско царство и династията доц. дин Петър Стоянович. На базата на няколко чуждестранни и български архива, на спомени на съвременници и по-нови изследвания, авторът в жива и четима реч очертава основните проблеми на Княжеството в съдбоносните месеци на 1886 и 1887 година, за което единственото спасение е намирането на европейски благородник, готов да заеме трона срещу волята на Русия и партньорите ѝ.

Безспорен принос в историческата наука е издирването и описанието на поредица неизвестни досега претенденти на българския трон, както и развенчаването на няколко неправилно утвърдени в практиката ни клишета относно намирането и уговарянето на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски. Монографията е от интерес както за професионалната гилдия, така и за широк кръг заинтересувани и учащи се.

Стоянович, Петър. *Политическа история, основни тези, ентъртейнмънт, пиарски послания, рекламна дейност на ПП“Движение Гергьовден“ и нейните партньори (1990-2009).* С приложение на знакови документи, агитационни и рекламни материали. С., 2017,РИК Дио Мира, 372 с. ISBN 978-954-2977-44-5

Лельова, Росица. *Българските градски общини в Македония (1878-1903).* С., 2016 (2017), ИК. „Гутенберг“, 340 с. + приложения. ISBN 978- 619- 176-089-3.

Монографията е пръв опит в българската историография за цялостно проучване на българските градски общини в Македония в периода от Берлинския конгрес до Илинденско-Преображенското въстание. На базата на богат архивен материал са осветлени важни проблеми, свързани с организацията, компетенциите и дейността на българските църковните общини в Македония като най-масовите, легални обществени институции, плод на самоорганизацията на българите. Изяснен е статутът на общините и техните отношения с политическите фактори в Османската империя. Направена е характеристика на българските градски общини в Македония като състав, структура и организация и подробно е изследвана тяхната църковно-народностна, социална и просветна дейност, отпорът им срещу чуждите пропаганди и ролята им за запазване на

българщината в Македония. Специално внимание е отделено на Екзархията като върховен ръководител и организатор на цялостното църковно-народностно дело, както и на отношенията на общините с ВМОРО. Освен това е представено административното устройство на провинцията, политическото, демографско и социално-икономическо положение на българското население в Македония.

Книгата е издадена с финансовата подкрепа на Министерство на културата.

Стрезова, Алека. *Българската дипломация. Институции и представители.* 1879-1918. С., „Авангард прима“, 2017, 248 с. ISBN 978-619-160-862-1

В монографията историята на модерната българска дипломация от нейното създаване след възстановяването на българската държава през 1879 г. до Първата световна война е представена през призмата на институционалната история и разказа за раждането на българския следосвобожденски политически елит. Резултат от дългогодишните проучвания на д-р Алека Стрезова, изследването дава отговор на съществени въпроси като: как се създава княжеската външнополитическа мрежа и кои са мъжете, заели постове на първите задгранични дипломатически представители; кои са външните министри – реформатори на Министерството на външните работи и изповеданията и какъв е образът на модерния български дипломат.

Петър Матеев. Автобиография. Спомени. Дейност. Съставител, увод, научна биография, архиографски бележки: **Алека Стрезова.** С., Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2017, 328 с. ISBN 978-954-322-907-9 (Др. съставител: Стр. В. Панайотов)

Книгата представя непознатата автобиография на българския дипломат, общественик и дарител Петър Матеев (1850-1943) – един от активните участници в изграждането на следосвобожденската българска държава, който днес е малко познат и незаслужено забравен. Роден във възрожденския Котел, учил в протестантския колеж на о-в Малта и в Робърт колеж, прекарал младостта си в космополитния Цариград, пътешествал из Месопотамия като спътник на известен британски археолог, след Освобождението Петър Матеев се завръща в родната България, където става свидетел и участник в едни от най-важните събития в новата ни история. В динамичната му биография се открояват периодите като частен секретар на генерал-губернатора на Източна Румелия Алеко Богориди, главен директор на пощите и телеграфите на Княжество България, първи български търговски агент в Одрин, дипломат в Атина и главен комисар на българската експозиция на изложението в Сейнт Луис, САЩ. Автобиографията на Петър Матеев не само описва хрониката на един живот, но е и вдъхновяващ разказ за първите десетилетия от оптимистичната нова история на България.

Освен цялостния ръкопис на спомените на П. Матеев, съхраняван в Историческия музей в Котел, книгата съдържа научна биография на дипломата, дело на съставителката А. Стрезова, архиографски бележки и приложения.

Филипова, Надя. *България и Сирия в „ерата Асад“*. София: Изток-Запад, 2017, ISBN: 978-619-01-0035-5, 522 с.

В монографията за пръв се изследва развитието на политическите позиции на България и Сирия по водещите блискоизточни проблеми в периода на управление на Хафез и Башар Асад и развоя на българо-сирийските политически и стопански връзки. В тези години Сирия се превръща в ключов фактор в Близкия изток, а реформените инициативи и силовото поддържане на баасисткия режим предизвикват нееднозначни оценки и реакции сред сирийското общество. Същевременно анализът се основава на разбирането за взаимното влияние между глобалните процеси и съревнование между водещите международни фактори, от една страна, и външнополитическите амбиции на регионалните сили, от друга, при формирането на блискоизточната динамика и за развитието на българската и сирийска блискоизточна политика и на двустранните отношения в продължителния период от 70-те г. на XX до началото на XXI век. Проследени и според възникването им в хронологически ред, дискутираните в изследването проблеми са: палестинският въпрос, който е водещ за региона и поради това - важна тема по постигане на тактически разбирателства и пораждащ несъгласия между София и Дамаск; развитието на сирийско-израелското противопоставяне с неговите проекции на глобално ниво и изходящите от това водещи принципи на единомислие и противоречия между България и Сирия; сирийските възможности за направляване на ливанското вътрешнополитическо развитие и външна политика, даващи допълнителен мотив на София за поддържане на стратегическото партньорство с Дамаск във времето на Студената война; кризисните процеси в Близкия изток през 90-те г. на XX – началото на XXI век и сирийската гражданска война, по които България и Сирия формулират различни оценки и подходи в съответствие със своите вътрешно и външнополитически приоритети.

Самуилова, Симона. *„Пробиви в Студената война: Образователните обменни програми на САЩ във ФРГ и НРБ“*. Първо, Издателство на БАН "Проф. Марин Дринов", 2017, ISBN:9789543228935, 254 с.

Монографията представлява първото систематизирано изследване на български автор по проблемите на американската публична дипломация през Студената война. Книгата проследява еволюцията, етапите в развитието, прилаганите методи на въздействие, както и постигнатия ефект на образователните обменни програми, представляващи съществен елемент от стратегията на Вашингтон за увеличаване на американското влияние по света след края на Втората световна война. Авторката фокусира проучването си върху реализацията на образователния обмен на САЩ в една западноевропейска и една източноевропейска държава, представителни за всяка част на Европа – Западна и Източна. Първата е Федерална република Германия, „първият опит“ в публичната дипломация на Съединените щати и „специален случай“ за културна американизация през втората половина на XX в. Втората е Народна

република България – страната, възприемана като „най-верния сателит“ на Съветския съюз, пример за дейността на американската „мека сила“ в една комунистическа държава.

Книгата е изградена на базата на неизползвани досега документи от българските архивохранилища (Научен архив на БАН, Централен държавен архив, Дипломатически архив на Министерство на външните работи, Комисията по досиетата), както и въз основа на проучване на многобройни литературни източници и публикувани документи на английски, немски и руски език.

Монографията ще заинтересува широк кръг читатели – студенти и специалисти по международни отношения, журналисти, историци на Студената война, както и много граждани, интересувани се от близкото минало и стремящи се да разберат съвременната дипломация.

Божинов, Войн. *Управлението на деветнадесетомайците (19 май 1934 – 22 януари 1935 година)*. София, 2017, ISBN 978-954-8356-62-6, 246 с.

Божинов, Войн. *Република Македония в съвременната геополитика*. С., 2017, ISBN 978-619-176-106-7, 300 с.

Същевременно учени от Института участват в три колективни монографии, едната от които е публикувана в чужбина:

История на Българската академия на науките 1947-2014, том 2. Автори: **И. Тодев, И. Марчева, Е. Кандиларов, И. Баева**. Под научната редакция на Илия Тодев. Изд. на БАН“Проф.Марин Дринов”, 2017, ISBN 978-954-322-882-9, 181 с. и Приложения.

Книгата е продължение на Историята на БАН, Първа част 1869-1947, С., Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов – Тангра ТанНакРа ИК, 2015. Тя е дело на учени от Института за исторически изследвания, посветена е на най-старата научна институция в България по случай 145 години от основаването ѝ.

Във втората част е разгледана историята на БАН от 1947 г. до 1988 и от 1989 до 2014 г., когато отбелязва своя юбилей. Двата периода са осветлени, като са използвани за пръв път архиви от Научния и от текущия архив на БАН,ЦДА, както и съществуващата първична и вторична литература. В този смисъл „Историята на БАН 1947-2014 г.“ е принос за българската историческа наука с проучените архиви, с изведените факти от историята на институцията, с очертаните периоди на развитие с оглед не само политическата конюнктура, но и с тенденциите в развитието на науката. Съдържа увод, две глави, заключение, приложение, резюме на английски, библиография и хронология. В първата глава се разкрива превръщането на БАН във

водещ научен център за фундаментални и приложни знания, който от 70-те години на XX век подготвя и висококвалифицирани специалисти в интеграция със Софийския университет в условията на партиен и идеологически контрол на комунистическата партия. Във втора глава е възстановена историята на БАН в новите условия на демократизация, плурализъм и децентрализация на научните изследвания, както и реформи за вписване в Европейското научното пространство. Изведена е тенденцията, че превръщането на БАН като съчетание на национален научен център и клуб на елитарни учени в борба за реформи и за достойно финансиране е допринесло за запазването на лидерски позиции в правенето на науката в България.

Българската школа в изследванията на международните отношения и външната политика: Съвременни проблеми. Ред. колегия: Г. Генов, А. Георгиев, П. Ралчев, М. Бакалова, Е. Василева. ИК „Стопанство“, УНСС, 2017.

Колективната монография е посветена на 40-годишния юбилей на катедра „Международни отношения“ в УНСС. Изложението е структурирано съобразно основните приоритети и комплексни направления на външната политика на България. Основната цел е осмислянето и научната интерпретация - на основата на нови методи и подходи, адекватни на усложнената външна среда, на актуални проблеми на развитието и перспективите на международното сътрудничество. Монографията има изразен научно-приложен характер. Тя се стреми да отговори както на нарасналите обществени очаквания за повишена полезност на външната политика на България, така и на необходимостта от подготовката на младите специалисти, които са бъдещето на българската дипломация.

Доц. д-р Румяна Чукова от Института за исторически изследвания при БАН е съавтор в пета глава на монографията: „Нов световен ред?“. В параграфа: *Централноазиатският поглед към китайската стратегическа програма „Един пояс, един път“*. Авторът анализира влиянието и конкретното приложение в страните от Централна Азия на новата китайска стратегическа програма. Тя може да бъде оценена като първата цялостна геополитическа и геоикономическа концепция на Китай, която цели да предложи алтернативен модел на съвременните икономически и политически отношения през XXI век. За централноазиатските републики тя е възможност да преодолеят своите икономически и социални проблеми чрез модерните инфраструктурни и комуникационни връзки със световните пазари.

Lobbying in Europe: Bulgaria. Lobbying in Europe: Public Affairs and the Lobbying Industry in 28 EU Countries. Alberto Bitonti and Phil Harris (eds.), Palgrave Macmillan Publishing House, 2017, ISBN:978-1-137-55255-6, DOI:10.1057/978-1-137-55256-3_6, 10, 69-78. Автор от Института: Д. Динева

Книгата представя систематична картина на голямата и динамично развиваща се индустрия на лобирането в Европа както на равнището на ЕС, така и специално във всяка една страна-членка на съюза. В нея се разглеждат проблеми като тези за

институционалната рамка и политическата култура във всяка страна, възприемането на лобистите от страна на общественото мнение и на политиците, професионализацията на лобистката дейност и броя на ангажираните с нея, регулирането на този сектор посредством специални закони, етични кодекси и др. Това е труд, представляващ интерес за всички онези, които учат или работят в областта на лобирането, публичната администрация, бизнеса и политиката в страните от ЕС.

Проф. **И. Илиев** е редактор на две монографии:

Ив. Божилов. История на средновековна България. Т. 1, Варварска България, 2017

Ив. Божилов. История на средновековна България. Т. 2, Християнска България, 2017

Тематични сборници:

Модернизационни процеси на Балканите под османска власт през XIX и в началото на XX в. Съст. и ред. **И. Тодев, Др. Георгиев**. Изд. Институт за исторически изследвания, БАН; Македонска академия на науките и изкуствата (МАНУ), София, Скопие 2017, 298-326. ISBN 978-954-2903-27-7; 978-608-203-182-8.

Сборникът „*Модернизационни процеси на Балканите под османска власт през XIX и в началото на XX в.*“ е плод на тригодишен едноименен проект на учени от България и Македония, в рамките на сътрудничеството между Българската академия на науките и Македонската академия на науките и изкуствата. Координиращо звено от българска страна е Институтът за исторически изследвания. Редактори на сборника са проф. дин Илия Тодев (до неотдавна директор на ИИИ към БАН) и директорът на Института за национална история на Р. Македония Драги Георгиев. Свои текстове в сборника представят 14 изследователи – 9 от Р. България и 5 от Р. Македония. Институтът за исторически изследвания – БАН е представен с четирима участници – Илия Тодев, Ваня Стоянова, Мария Левкова – Мучинова и Димитър Христов. Разгледани са различни аспекти на модернизацията на Балканите през XIX и нач. XX в. – в местната власт, книжнината, просветата, инфраструктурата, транспорта и др. Сборникът излиза едновременно в София и Скопие със съответен ISBN. Текстовете са на официалните езици в двете страни, снабдени също с резюме на английски език. Заглавието на корицата, началните страници, предговорът и издателското каре са двуезични, а съдържанието е идентично. Изданието се стреми да допринесе за съвместното третиране на значими исторически въпроси при безусловно спазване на академичните принципи, за установяване на редовен професионален диалог, разбирателство и сближение.

Ролята на елитите в процесите на консолидирането на нациите и на националното строителство. Ред. **Т. Стоилова, Й. Гешева, П. Димитрова, П.**

Пейковска, И. Манасиева, Л. Соленкова. Известия на Института за исторически изследвания, т. 34, 2017.

Материалите, публикувани в том XXXIV на „Известия на Института за исторически изследвания“, са дело на участниците в международния научен проект на Института за исторически изследвания към БАН. В историята на нациите елитът е безспорен двигател на процесите, които довеждат до техните отличителни особености и специфичен „характер“. Много изследвана, но и достатъчно обемна, с възможности за нови интерпретации, издирване и анализ на нови факти, опити за нови обобщения и изводи, темата предизвиква оправдан интерес сред учени от България, Полша, Русия, Украйна, Унгария и Хърватия. Представените в тома техни студии и статии са посветени на проблеми, които определят мястото и ролята на националните елити в процесите на конструиране и развитие на съвременните нации. Изследвани са и техните конкретни дейности за консолидирането на националните общности и за изграждането на националните държави. Участниците в проекта предлагат неразработени теми и нов поглед върху познати проблеми, базиран върху нови източници, с отчитане на вече постигнатото в историографията.

Първата световна война на Балканите и встъпването на България в нея (1914–1915). Сборник доклади от международната научна конференция – София, Видин, Кюстендил, Кърджали, 13–16 октомври 2015. **Състав. Ал. Гребенаров.** С., 2017, ISBN 978-954-2903-28-4.

Сборникът съдържа доклади от Международната научна конференция „*Първата световна война на Балканите и встъпването на България в нея (1914–1915)*“, проведена на 13–16 октомври 2015 г. в София, Видин, Кюстендил и Кърджали. В труда са включени доклади на учени, преподаватели, музейни и архивни експерти от Италия, Полша, Русия, САЩ, Сърбия и Черна гора, както и от България, вкл. осем души от ИИСТИ. Широката палитра от теми обхваща събития, вместени в първите две календарни години от войната, като дилемите за българския избор при подготовката за война, настъплението срещу Сърбия и възникването на Южния фронт, дейността на български институции в освободените земи, военната историография, дипломатията, икономиката, медиите, пропагандата, националната памет. Многообразието от теми и гледни точки на изложенията допринася за по-обективна и разностранна оценка на Голямата война и встъпването на България в нея – събитие със стогодишна давност, което продължава да вълнува изследователите и обществеността.

Сборникът се издава със съдействието на Националния комитет за отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея (2014–2018).

Дар и дарителство за образование: теории, институции, личности (колективен сборник с международно участие). 2017. **Бояджиева, П., Р. Стоянова** (съст.). София: Изток-Запад, 2017, 560 с.

Сборникът е резултат от работата по изследователски проект „Култура на дарителство в сферата на образованието: социални, институционални и личностни измерения”. Проектът е с ръководител проф. дсн Пепка Бояджиева и е финансиран от Фонд „Научни изследвания”. Изданието има амбицията да очертае контурите на специфично интердисциплинарно изследователско поле – дар и дарителство в сферата на образованието. Включените в него статии са разработени в рамките на различни дисциплинарни и теоретични перспективи– социологическа, историческа, философска, икономическа, математико-лингвистична. В своята цялост те оформят нова, не само за нашата академична общност, изследователска програма. Става въпрос за изследователска програма, която е насочена към относително цялостно осмисляне (както на теоретично, така и на емпирично ниво) на културите на дара в образованието, която има предвид едновременно синкретичния характер на дара като тотален социален факт и спецификата на образованието като обществена сфера.

Пловдив през втората половина на XIX и XX век – общество, личности, местна власт. Ред. колегия: **Р. Стоянова, В. Танкова, С. Шивачев.** Годишник на РИМ-Пловдив, кн. 11, Пловдив, 2017, 264 стр.

В сборника са събрани и публикувани в разширен вид научните доклади от националната научна конференция със същото наименование, проведена на 8-9 юни 2017 г. Организатори на научното събитие са ИИстИ-БАН, РИМ-Пловдив, община Пловдив. Статиите са посветени на различни проблеми от развитието на града през XIX и XX в. – градоустройството, културната история, личностите, развитието на гражданското общество, здравеопазването и др. Няколко разработки разглеждат мястото и ролята на заслужилият пловдивски общественик Недко Каблешков. Автори на разработките са изявени учени от Българската академия на науките, университетите, РИМ- Пловдив, НБИВ и др.

Алманах за историята на Русе. Ред. **Р. Стоянова.** Издателство: Лени Ан, Русе, 2017, ISSN: 1312-0980

Доц. **П. Пейковска** е редактор на **три** издания на българо-унгарската историческа комисия:

Gábor Demeter. Diplomatic Struggle for Supremacy over the Balkan Peninsula, 1878–1914. Collected Studies. Responsible Editor **Penka Peykovska.** Sofia, 2017, 160 p. (Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission, Vol. 1) ISSN 2535–0757, ISBN 978-954-2903-29-1 (IHS-HAS), ISBN 978-963-416-069-4 (IH-RCH-HAS)

Книгата е съвместно унгарско-българско издание. Обнародва се като том първи от стартираната през 2017 г. нова международна поредица на Българо-унгарската историческа комисия, озаглавена „Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission”. Тя съдържа 6 студии от унгарския историк и географ доц. д-р Габор

Деметер. Издава се в рамките на съвместния проект по ЕБР „Свързани истории: Извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII-XXI век”. Автор на предговора е доц. д.и.н. Пенка Пейковска. Г. Деметер изследва дипломацията на Австро-Унгария по отношение на Балканите и ролята в нея на ключови личности, прилагайки геополитическия и икономическия подход, за да хвърли светлина върху историческите събития. Подход доста различен от този на историците днес, но затова пък много популярен през първата половина на XX в. Авторът анализира и за пръв път вкарва в научен оборот исторически извори (като дневниците на Стефан Буриан и Лайош Талоци), които предлагат нов поглед върху историческите събития и процеси от разглежданата епоха. Общото за всички есета е, че обект на научно наблюдение и изучаване са Австро-Унгария и България – като пасивни наблюдатели или пък като активни участници в събитията.

Gábor Demeter. Essays on Ottoman Modernization. Industrialization, Welfare, Military Reforms. Responsible Editor **Penka Peykovska**. Sofia, 2017, 138 p. (Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission, Vol. 2) ISSN 2535-0757, ISBN 978-954-2903-30-7 (IHS-HAS), ISBN 978-963-416-068-7 (IH-RCH-HAS)

Книгата е съвместно унгарско-българско издание. Обнародва се като втори том от стартираната през 2017 г. нова международна поредица на Българо-унгарската историческа комисия, озаглавена „Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission”. Тя съдържа 4 студии от унгарския историк и географ доц. д-р Габор Деметер. Издава се в рамките на съвместния проект по ЕБР „Свързани истории: Извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII-XXI век”. Автор на предговора е доц. д-р Даниел Вачков. Студиите са посветени на съдбоносните въпроси, теми, свързани с модернизацията на Османската империя, като: защо се проваля първоначалната индустриализация, благосъстоянието и етническите различия в градското пространство през епохата на Танзимата, преходът от спахии към модерна армия, икономическият бекграунд на реформите в Османската империя, или казано по-общо интеграцията на икономиката ѝ в международното разпределение на труда по време на и след големия зърнен бум и влиянието на тези глобални процеси върху върху местната индустриализация, като подобряването на благосъстоянието (социалната стабилност) се разглежда от автора като добър показател за резултатността на реформите.

Gábor Demeter. Agrarian Transformations in Southeastern Europe (from the late 18th century to World War II). Responsible Editor **Penka Peykovska**. Sofia, 2017. (Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission, Vol. 3) ISSN 2535-0757, ISBN 978-954-2903-31-4 (Institute for Historical Studies, BAS), ISBN 978-963-416-088-5 (Institute of History, RCH, HAS)

Васил Левски и Вътрешната революционна организация в борбата за национално освобождение. Сборник с материали от национална научна конференция, Карлово, 22-23 юни 2017 г. Министерство на културата, Община Карлово, Национален

музей „Васил Левски“, Институт за исторически изследвания – БАН, Фондация „Васил Левски“. Изд. Златен змей, С., 2017, 454 с. ISBN 978-954-776-038-7.

Сборникът обхваща доклади и други материали от проведената на 22-23 юни 2017 г. в гр. Карлово национална научна конференция по повод 180 години от рождението на Васил Левски. Институтът за исторически изследвания е съорганизатор на конференцията. Научен редактор на сборника е проф. д-р Пламен Митев, съставител – Дора Чаушева, редактор – Христо Ковачев. Сборникът е посветен на починалия в навечерието на конференцията неин инициатор проф. дин Иван Стоянов, председател на Фондация „Васил Левски“. В тома са включени общо 39 доклада, дело на 41 автори, представляващи музеи, библиотеки, архиви, университети и научни институти от цялата страна. Най-значително е присъствието на учените от Института за исторически изследвания: общо девет: Пламен Божинов, Теодоричка Готовска-Хенце, Даниела Вичкова (активен участник в организацията на научното събитие), Любомила Соленкова, Алека Стрезова, Мария Левкова-Мучинова, Чавдар Ветов, Таня-Йоана Минкова и Димитър Христов. Материалите покриват разнообразни аспекти от общата тема на конференцията: историографски проблеми около делото на Васил Левски, факти относно комитетската мрежа на ВРО, сподвижници на Левски, паметници и музейни експозиции, увековечаващи паметта му, и др. Особен интерес за изследователите предизвиква статията на Алека Стрезова „Османски дипломатически документ с нови сведения за българското революционно движение“, която въвежда в обращение ценен и непознат досега изворов материал.

Стожери на духовността. Религиозните и образователни институции на тракийските българи. Ред. **Ст. Димитров, К. Пеева, Е. Митева.** Издателство: "Абагар" АД - Велико Търново, Свиленград, ISBN: 978-954-92947-4-3, 447 стр.

Сборникът е резултат от проведената през 2016 г. в гр. Свиленград национална научна конференция „Църковното и образователно дело в Тракия XV-XIX в.“ В него са поместени статии на учени от Института за исторически изследвания при БАН, Института за балканистика с център по тракология – БАН, ПУ „Паисий Хилендарски“, РИМ-Благоевград, РИМ-Хасково, Тракийски университет – Стара Загора, местни краеведи и др.

В първата част са публикувани статии на участниците в конференцията, а във втората – непубликуван ръкопис на областния инспектор на училищата в Източна Тракия в периода 1895-1908 г. Георги Фотев. Хронологичната рамка на статиите варира от епохата на Късното Средновековие до началото на XX в., а териториалният обхват покрива пространството на Сакар планина с прилежащия ѝ район и долното течение на реките Марица и Тунджа. Статиите и студиите в сборника са написани въз основа на непубликувани извори от наши и чужди архивохранилища и постиженията на съвременната историография.

Изследванията акцентират върху павликяните и техните поселения в Тракия; имущественото състояние на селските свещеници през XVII в.; нови сведения за развитието на църковното и образователно дело в Свиленград и с. Левка; състоянието на учебното дело в гр. Хасково и региона в кр. XIX в. и личностите, допринесли за неговото развитие, и др.

Във втората част е поместен ръкописът на Георги Фотев. Като областен училищен инспектор в Одринско Г. Фотев участва активно в развитието на църковното и училищното дело в Източно Тракия в периода кр. XIX–нач. XX в. Запознава се отблизо с проблемите на местните жители, техните тежнения, свързани със запазването на българския език, култура и просвета в тази част от българското и балканското пространство. Тези свои наблюдения Г. Фотев описва в неговата история - „Свиленград в миналото. (Бележки по Историята на Свиленград от Георги Фотев)”, която в настоящото издание се публикува за първи път.

Документални сборници:

Дубровнишки документи за историята на България и българите 1230 – 1403 г. Сборник с документи, т. I. 2017, 303, Съставители: В. Гюзелев, А. Николов, Е. Костова, П. Данова, С. Хинковски

През 2017 г. Институтът за исторически изследвания беше организатор или съорганизатор на няколко международни и национални форуми. Част от тях бяха свързани с изпълнението на отделни международни проекти, в които звеното е водеща организация, а други бяха проведени по повод годишнини на значими събития от българската и световната история.

Институтът беше организатор или съорганизатор на 8 международни и национални научни форуми:

Национална научна конференция *„Васил Левски и Вътрешната революционна организация в борбата за национално освобождение“*, организирана от Национален музей „Васил Левски“, Институт за исторически изследвания-БАН, Министерство на културата, Община Карлово, Фондация „Васил Левски“. Карлово, 22-23 юни 2017.

За своя принос към изследване на живота и делото на Васил Левски Институтът получи почетна грамота от община Карлово.

Научна конференция *„Памет за председателите на Македонския научен институт“*. Организатори: Македонски научен институт и Институт за исторически изследвания – БАН. София, 5 юни 2017.

Национална научна конференция *„Пловдив през втората половина на 19 и 20 век – общество, личности, местна власт“*, Организатори: Институт за исторически изследвания – БАН, РИМ-Пловдив, община Пловдив. Пловдив, 8-9 юни 2017.

Годишна конференция *на българо-унгарската комисия*. София, 18 октомври 2017.

Първи национален научен форум по унгаристика „Унгаристични четения 2017”. София, Унгарски културен институт, 18 октомври 2017.

Национална научна конференция с международно участие на тема „Генеалогията – минало, настояще, бъдеще. 2“. София, 23 ноември 2017.

Национална научна конференция „Историческата наука пред съвременните предизвикателства”. Научна конференция, посветена на 70-годишнината на Института за исторически изследвания – БАН. София: Голям салон на БАН, 5 декември 2017.

Международна научна конференция „Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г.“ Организатори: Институт за исторически изследвания – БАН, Община Кюстендил, Регионален исторически музей – Кюстендил и Македонски научен институт. Кюстендил, 6–8 декември 2017.

През 2017 г. учените от Института са изнесли на 43 международни и национални конференции общо 133 доклада. Много от учените са изнесли доклади на международни форуми в чужбина: проф. И. Билярски (Румъния и Полша), доц. Бл. Нягулов (Румъния), доц. Т. Готовска-Хенце (Украйна), доц. М. Тиен (Сърбия, Албания, Унгария, Германия, Китай), доц. Евг. Кандиларов (Китай), гл. ас. Д. Динева (Полша), гл. ас. Р. Сечков (Сърбия), ас. Ст. Димитров (Турция).

В рамките на общоинститутския семинар „Актуални проблеми на историята и историографията“ се проведеха две мероприятия. Първото беше част от националните чествания на 180-годишнината от рождението на Васил Левски и се проведе на 27 юни 2017 г. Научни доклади изнесоха четирима учени от Института:

Гл. ас. Л. Соленкова: „Даскал Васил Левски“.

Гл. ас. Д. Христов: „Опелото на Васил Левски“.

Ас. Д. Вичкова: „Васил Левски и националноосвободителното движение. Археографски и библиографски проблеми“.

Ас. А. Стрезова: „Неизвестен документ от османските архиви за ранната история на БРЦК и Левски“.

През ноември 2017 г. в традициите на семинара да се канят учени от други научни институции лекция изнесе проф. д.ф.н. Иванка Мавродиева от ФФ на СУ „Св. Климент Охридски”. Темата на лекцията: „Жанрови особености на рецензията”. Това мероприятие се проведе съвместно с Електронното списание за хуманитаристика и извори Х-XXI век ”Дзяло” към Института по български език.

Провеждането на семинара от 2013 г. до днес стана важен елемент от амбицията на Института за исторически изследвания да се превърне във водещ център на разпространение и популяризиране на достиженията на историческата наука. В това отношение е необходимо разширяване на участието на учени от Института и поддържане на сътрудничеството с други научни центрове от страната и чужбина.

И през 2017 г. учените от Института продължиха активно да популяризират научните исторически знания сред българското общество и да анализират актуални събития. Чрез публикации в периодичния печат, интервюта за печатни и електронни издания и участия в телевизионни и радио-предавания те коментираха многобройни и интересни теми от българската и световна история и съвременност: по годишнини от важни събития от българската история (Освобождението на България, Илиденско-Преображенското въстание, Независимостта на България, участието на България в Първата световна война и последиците от нея за страната, подписването на Ньойския договор и др.); именити личности от българската и световна история; вътрешнополитическо развитие на България; политически и др. проблеми на света, Европа и Балканите и мястото на България; българските общности и българското културно-историческо наследство в чужбина; миноритарните общности в България; участие на жените в обществения и политически живот на България; Близкият изток и международните отношения; история и съвременно развитие на страните от Азия. Общият брой на тези изяви на учените от Института е над 130.

През 2017 г. учени от Института участваха в изготвянето на учебници и учебни помагала за нуждите на основното и средното образование. Тази дейност е важен елемент от дейностите на Института, обслужващи държавата и обществото. Доц. Д. Вачков участва в изготвянето на учебника „История и цивилизация“ за 8 клас (задължителна подготовка), а доц. Е. Кандиларов и доц. Хр. Милков публикуваха тестове за подготовка на учениците за учебни занятия и за изпити по „История и цивилизация“.

2.1. Най-значимо научно постижение

От секциите постъпиха следните предложения:

Секция *"Помощни исторически науки и информатика"* с пълно мнозинство подкрепя идеята като най-значимо научно постижение на ИИстИ през 2017 г. да бъде предложена монографията на проф. д.и.н. Манчо Веков:

Веков, Манчо. *Българската генеалогия в годините на прехода (1990-2015). Историографски и наукометрични аспекти.* София: РИК ДиоМира, 2017, 614 с. (ISBN: 978-954-2977-38-4). Вж. съдържание на: http://www.auxiliary.ihist.bas.bg/publications_BG_genealogia.html

Генеалогията е знание за рода, но и за обществото. Гносеологичният факт определя постоянната необходимост от усъвършенстване на нейната методология. Освен това българската генеалогична мисъл бе изостанала в сравнение с развитите държави, където методологичните проблеми се дискутират от XVI-XVII в. насам, а в България първият теоретичен труд се появява през 1994 г.

Актуалността на темата мотивира към двата вида „измерване” в изследването на българската генеалогия в годините на прехода, направено за първи път у нас. Първият бе съобразен с правилата на наукометрията, за да разкрие развитието, последователността и еволюцията на проблематиката в тази област на знанието. Това е необходимо условие, което дава възможност да се дефинират и синтезират тенденциите в развитието на тематиката.

Вторият вид – базиран на първия, даде възможност да се очертаят слабо или неразвитите научни направления в генеалогията, които ще допринесат за усъвършенстване на методологията. Анализирани са по-подробно основни трудове от периода 1990-2015 г. като илюстрация към изведените тенденции по отношение на развитието на генеалогичните изследвания у нас. Ретроспекцията дава богата база данни за управленската стратегия относно развитието на комплекса от традиционно наричаните помощни исторически науки, в частност и за развитието на генеалогията, защото поддържайки родовата памет, родословията съхраняват и народната памет. Това определя и консолидираща функция на генеалогията спрямо българското общество, и нейната евристичност за народопсихологията.

За най-значимо научно постижение на Института за исторически изследвания за 2017 г. секция *„История на света и международните отношения в ново и най-ново време“* предлага:

Тематичен сборник *„Ролята на елитите в процесите на консолидирането на нациите и на националното строителство“*, излязъл като том 34 на Известията на Института за исторически изследвания.

Материалите, включени в сборника, са резултат от изпълнението на научен проект с международно участие на Института за исторически изследвания с ръководител проф. д.и.н. Тамара Стоилова. В него са представени 20 студии и статии на учени от България, Полша, Русия, Украйна, Унгария и Хърватия. 11 от тях са на представители на различни секции на Института за исторически изследвания.

Като цяло, темата за резултатите от протичащите в съвременния свят процеси на глобализация е дискуссионна и ангажира изследователи от различни научни дисциплини. От тази гледна точка разглеждането в исторически план на развитието на обществата в рамките на националните държави става все по-актуално с оглед оценката и преразглеждането на предимствата и недостатъците на националното и наднационалното равнище в управлението и обществения живот. В тази връзка ва преден план изниква въпросът и за мястото на елитите като двигател на новите процеси в дадена епоха. Именно върху тях и тяхната роля за националното развитие е поставен акцентът в сборника. Участниците в проекта предлагат неразработени теми и нов поглед върху познати проблеми, базиран върху нови източници, с отчитане на вече постигнатото в историографията.

За най-значимо научно постижение на Института за исторически изследвания за 2017 г. секция „*Нова българска история*“ предлага две монографии:

Лельова, Росица. *Българските градски общини в Македония (1878-1903)*. С., 2016 (2017), ИК. „Гутенберг“, 340 с. + приложения. ISBN 978- 619- 176-089-3 .

Монографията е пръв опит в българската историография за цялостно проучване на българските градски общини в Македония в периода от Берлинския конгрес до Илинденско-Преображенското въстание. На базата на богат архивен материал са осветлени важни проблеми, свързани с организацията, компетенциите и дейността на българските църковните общини в Македония като най-масовите, легални обществени институции, плод на самоорганизацията на българите. Изяснен е статутът на общините и техните отношения с политическите фактори в Османската империя. Направена е характеристика на българските градски общини в Македония като състав, структура и организация и подробно е изследвана тяхната църковно-народностна, социална и просветна дейност, отпорът им срещу чуждите пропаганди и ролята им за запазване на българщината в Македония. Специално внимание е отделено на Екзархията като върховен ръководител и организатор на цялостното църковно-народностно дело, както и на отношенията на общините с ВМОРО. Освен това е представено административното устройство на провинцията, политическото, демографско и социално-икономическо положение на българското население в Македония.

Книгата е издадена с финансовата подкрепа на Министерство на културата.

Стоянович, Петър. *Междоцарствието, кризата и битката за българския трон (1886-1887). Солисти и статисти - от Батенберг до Кобург – с поглед върху медийното им отразяване*. С., Изд. „Захарий Стоянов“, 2017, 223 с. ISBN 978-954-09-1161-8

Монографията е задълбочен научен труд на дългогодишния изследовател на Третото българско царство и династията доц. дин Петър Стоянович. На базата на няколко чуждестранни и български архива, на спомени на съвременници и по-нови изследвания, авторът в жива и четима реч очертава основните проблеми на Княжеството в съдбоносните месеци на 1886 и 1887 година, за което единственото спасение е намирането на европейски благородник, готов да заеме трона срещу волята на Русия и партньорите ѝ.

Безспорен принос в историческата наука е издирването и описанието на поредица неизвестни досега претенденти на българския трон, както и развенчаването на няколко неправилно утвърдени в практиката ни клишета относно намирането и уговарянето на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски. Монографията е от интерес както за професионалната гилдия, така и за широк кръг заинтересувани и учащи се.

За най-значимо научно постижение на Института за исторически изследвания за 2017 г. секция „*История на България след Втората световна война*“ предлага:

Монографията на **Надя Филипова** „България и Сирия в „ерата Асад“, изд. Изток-Запад, София, 2017, ISBN978-609-01-0035-5, 522 с.

Монографията е пръв цялостен труд в българската историография, разглеждащ проблемите на Близкия изток и българската външна политика към една от ключовите страни там Сирия в два важни периода - преди и след края на Студената война. Трудът съдържа солиден историографски увод, три проблемно-хронологически глави („България и Сирия в периода на утвърждаване на режима на Хафез Асад и налагане на срийското регионално лидерство до края на 70-те години на XX век“; „Превръщането на Сирия в български стратегически партньор в Близкия изток 1979-1989“; „Преход от еднополюсен към многополюсен модел на международни отношения (90-те години на XX век – началото на XXI век)“), заключение и библиография, допълнена от карти в текста.

Книгата е направена на базата на архивни извори от основните български архивохранилища на ЦДА и на Министерство на външните работи, като въвежда в научен оборот и изключително ценни необработени досега архиви на външния отдел на ЦК на БКП за 70-те и 80-те години, както и публикувани документи на ЕС, периодика и сериозна научна литература на български, английски и руски език по темата.

Тази богата изворова база позволява да се проследят научно и обективно постиженията, проблемите и промените в българската външна политика към Близкия изток и по-конкретно в Сирия от 1971 г. до 2016 г. в синхронен план с оглед динамичните процеси в региона. Изследвани са политическите позиции на България и Сирия по водещите блискоизточни проблеми по време на управлението на Хафез и Башар Асад и развоя на българо-сирийските политически и стопански връзки по време и след Студената война. Книгата представя панорама на основните конфликти в региона, които влияят и върху двустранните отношения, като анализът държи сметка и за глобалните и геополитически фактори, действащи по време на Студената война, при монополярния световен ред и опитите за неговото разчупване. Голямо място е отделено и на религиозно-политическите фактори в сирийската и блиско-източната политика, за които българската дипломация трябва да държи сметка, особено по време на Студената война. Посочени са опитите на българското ръководство да следват геополитическата политика на СССР, но и да прокарат икономическите интереси на България по време на биполярния световен ред. Проследени са промените в българската външна политика след края на Студената война, когато страната променя геополитическия си вектор и отслабва своите позиции в региона поради цялостното преустройство и нови външнополитически приоритети.

Монографията е с голяма научно и познавателно значение и идва да представи за пръв път цялостната българска гледна точка върху толкова актуални проблеми на Близкия изток, при това в историческа ретроспекция, както и да възстанови българската външна политика към региона в два основни исторически периода – на Студената война и след нея. С тази книга Н.Филипова си завоюва достойно място в българската школа по арабистика, признато от водещи учени в нея.

Общото събрание на учените от Института, провело се на 23 януари 2018 г. определи като най-значимо научно постижение на Института за исторически изследвания за 2017 г. монографията на **Надя Филипова** „България и Сирия в „ерата Асад“, изд. Изток-Запад, София, 2017, ISBN978-609-01-0035-5, 522 с.

2. 2. Най-значимо научно-приложно постижение

Общото събрание на учените от Института, провело се на 23 януари 2018 г. определи като най-значимо научно-приложно постижение на Института за исторически изследвания за 2017 г. предложението от секцията „*Нова българска история*“:

Петър Матеев. Автобиография. Спомени. Дейност. Съставител, увод, научна биография, архиографски бележки: **Алека Стрезова**. С., Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2017, 328 с. ISBN 978-954-322-907-9 (Др. съставител: Стр. В. Панайотов)

Книгата представя непознатата автобиография на българския дипломат, общественик и дарител Петър Матеев (1850-1943) – един от активните участници в изграждането на следосвобожденската българска държава, който днес е малко познат и незаслужено забравен. Роден във възрожденския Котел, учил в протестантския колеж на о-в Малта и в Робърт колеж, прекарал младостта си в космополитния Цариград, пътешествал из Месопотамия като спътник на известен британски археолог, след Освобождението Петър Матеев се завръща в родната България, където става свидетел и участник в едни от най-важните събития в новата ни история. В динамичната му биография се открояват периодите като частен секретар на генерал-губернатора на Източна Румелия Алеко Богориди, главен директор на пощите и телеграфите на Княжество България, първи български търговски агент в Одрин, дипломат в Атина и главен комисар на българската експозиция на изложението в Сейнт Луис, САЩ. Автобиографията на Петър Матеев не само описва хрониката на един живот, но е и вдъхновяващ разказ за първите десетилетия от оптимистичната нова история на България.

Освен цялостния ръкопис на спомените на П. Матеев, съхраняван в Историческия музей в Котел, книгата съдържа научна биография на дипломата, дело на съставителката А. Стрезова, архиографски бележки и приложения.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

През 2017 г. продължи успешната работа по няколко международния научни проекти в рамките на ЕБР и извън тази форма. Това международно научно сътрудничество е резултат от дългогодишните усилия на учените да поддържат международните връзки на Института като част от научната общност в страната и да популяризират българските исторически изследвания в Европа и извън нея.

Продължителното сътрудничество с научни институции в чужбина е гаранция за успешното изпълнение на проектите и основа за продължаване и разширяване на международните научните контакти на Института.

Въведените през 2017 г. проекти по ЕБР са:

“Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта” / “Arts, Literature and Power in Contact Areas (Orthodoxy and Islam and Orthodoxy and Catholicism). Glorification of Power versus Contestation of Power”.

Проектът се разработва в периода 2017 – 2019 г. като съвместна дейност между Института за исторически изследвания при БАН и Института по археология и история на изкуството Клуж-Напока, Румънска академия на науките. Ръководители на проекта са проф.д.и.н. Иван Билярски и д-р Чиприан Фиреа. Членове на екипа от българска страна са проф. д.и.н. Илия Илиев, (Институт за исторически изследвания-БАН), проф.д.ф.н. Марияна Цибранска (Институт за български език-БАН), д-р Маргарита Куюмджиева (Институт по изкуствознание-БАН), д-р Десислава Найденова (Кирилометодиевски научен център).

„В търсене на полезното минало: Историята като ресурс за настоящето“. Това е съвместен проект на Института за исторически изследвания с Институт за югоизточноевропейски изследвания, Румънска академия със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна е доц. Бл. Нягулов.

„Българо-чешките връзки в контекста на модерните европейски идейни течения през XIX-XX в“. Проектът е в рамките на научното сътрудничество между Института за исторически изследвания и Славянския институт, Чешка академия на науките и е със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна е доц. Т. Готовска-Хенце.

През 2017 г. се договори и продължаване на сътрудничеството на Института за исторически изследвания – БАН с Института за световна история при Китайската академия за обществени науки. Това е резултат от успешно приключил съвместен проект между двата института за периода 2014 - 2016 г. Научното сътрудничество се осъществява благодарение на сключеното и подновено през 2015 г. споразумение между двете академии. Страните се договориха темата на новия проект да бъде *„България и Китай: исторически паралели в опитите за модернизация от края на Втората световна война до началото на XXI век“.* Той трябва да стартира през 2018 г. и да приключи през 2020 г.

През 2017 г. успешно приключи работата по четири проекта, които учени от института разработваха в международно сътрудничество и по които звеното е водеща организация:

„Светци, свещеници, владетели, съдии: Книгата и властта на двата бряга на Дунав през Средновековието“ с ръководител проф. д.и.н. И. Билярски. Той се разработва в рамките на ЕБР с участието на проф. дфн Марияна Цибранска-Костова, Инст. Българ. Език(БАН) и гл. ас. Д. Найденова (КМНЦ/БАН).

„Модернизационни проекти в Централна и Югоизточна Европа: теории, социални резултати, международен контекст“. Това бе съвместен проект по линия на ЕБР с Историческия институт при Словашката Академия на науките, ръководен от българска страна от проф. д.и.н И. Тодев.

„Външни миграции в България, XIX-XXI в.: историко-демографски, социално-антропологически и етнокултурни аспекти“ с ръководител доц. д.и.н. П. Пейковска. Това бе научен проект на Института за исторически изследвания при БАН в съвместна работа с изследователи от хуманитарните и обществените институти на БАН, от Института по славянознание към Руската академия на науките, Института по история при Научноизследователския център по хуманитаристика към Унгарската академия на науките и Бизнес колеж „Шандор Векерле“ – Будапеща.

Приключилите и текущи проекти по линия на международното сътрудничество традиционно включват участие на учените в международни научни форуми и публикуването на студии и статии в тематични сбоници и научна периодика, включително в издания, реферирани в международната система за реферирание, индексирание и оценяване.

Съвместният проект между Българската академия на науките и Македонската академия на науките и изкуствата, по който Институтът за исторически изследвания бе координиращо звено, приключи с издаването на тематичен сборник: *Модернизационни процеси на Балканите под османска власт през XIX и в началото на XX в.* Съст. и ред. **И. Тодев, Др. Георгиев.** Изд. Институт за исторически изследвания, БАН; Македонска академия на науките и изкуствата (МАНУ), София, Скопие 2017, ISBN 978-954-2903-27-7; 978-608-203-182-8.

През 2017г. продължава работата по два проекта в рамките на сътрудничеството по ЕБР:

„Свързани истории: извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа, XVII-XXI век“. Той се разработва в периода 2016 - 2018г. като съвместна дейност между Института за исторически изследвания към БАН и Института по история при Изследователския център по хуманитаристика към Унгарската академия на науките. Ръководител на проекта от българска страна е проф. д.и.н. И. Тодев и координатор - доц. д.и.н. П. Пейковска.

„Пътуващата книга и създаване на общо културно пространство“, който е съвместен проект с Института по история „Николае Йорга“ Румънска академия. От Института участва проф. д.и.н. И. Билярски.

В усилията да се разшири международната разпознаваемост на Института учени от звеното се включиха в подготовката на проект по РП на ЕС „Хоризонт 2020“: BEACON (BENeficial Aspects of COnnected Narratives: people, states and troubled pasts; H2020-SC6-CULT-COOP-2017). Идеята на проекта е да се изгради теоретична и методологична рамка, по която да се изследва конфликтното минало, да се установят доминиращите разкази, да се установи как влияят днес и да се предложи подход за помиряването на противостоящите разкази с оглед постигането на по-добро разбирателство в Европа. Страни, които са заявили участие, са: Университетът в Ковънтри (Нийл Форбс, координатор на проекта); Университетът в Амстердам; Университетът в Болоня; Университет в Льовен; Норвежки университет за науки и технологии; Испански национален изследователски съвет; Национална библиотека на Унгария, Сечени; Local Government Management Agency, Ireland; Пруска фондация за културно наследство; Музей на окупацията, Талин, Естония.

По линията на международното сътрудничество бяха осъществени кратки специализации и командировки на учени от института в чужбина: проф. В. Стоянов в Унгария, проф. И. Билярски в Румъния и Полша, проф. И. Тодев в Унгария, доц. П. Пейковска в Унгария, доц. Бл. Нягулов в Румъния, доц. Т. Готовска-Хенце в Словакия, Чехия и Украйна, доц. Ст. Първева в Унгария, доц. М. Тиен в Сърбия, Албания, Унгария, Германия и Китай, доц. Евг. Кандиларов в Китай, гл. ас. Е. Костова в Република Хърватска, гл.ас. Д. Динева в Полша, гл. ас. Р. Сечков в Сърбия, гл. ас. Л. Соленкова в Чехия, ас. Ст. Димитров в Турция, ас. А. Стрезова в Германия.

В обобщение на резултатите за международното научно сътрудничество на Института през 2017 г. следва да се отбележи, че то продължава да бъде основно с изследователски центрове от страни от Източна и Централна Европа и основно по линия на ЕБР. Споделеното историческо минало на тези страни и традиционно добрите връзки в научната област дават основата за подобно дълготрайно сътрудничество и за формулирането на разнообразни научно-изследователски теми. Това се оказва успешен подход за справяне с проблема с крайно недостатъчните финансови средства, с които разполага Институтът. Заявеното желание за участие в мащабен европейски проект по РП „Хоризонт 2020“, както и успешният проект с Института за световна история при Китайската академия за обществени науки са важни направления за разширяване на научните контакти на звеното. В контекста на активната българска политика на Балканите и на вече установените връзки с научни центрове в държавите от региона съществуват добри перспективи за развитие на научното сътрудничество на Института и в това направление.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

Подготовката на специалисти от страна на Института за исторически изследвания през 2017 г. се осъществяваше в две основни направления: преподавателска дейност във висши учебни заведения в България и чужбина, включително в Центъра за обучение на БАН и подготовка на докторанти и специализанти.

Десет от учените от Института са водили лекционни курсове и семинарни занятия в бакалавърски и магистърски програми на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“ (проф. В. Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. П. Пейковска, доц. Ст. Първева, доц. О. Тодорова, доц. Н. Филипова, доц. Евг. Кандиларов), в Карлов университет, Прага(гл. ас. Любомила Соленкова) и НБУ(гл. ас. Р. Сечков) по 23 теми. Проф. Й. Гешева води курс към Центъра за обучение на БАН. Доц. Р. Чукова и гл. ас. Л. Соленкова работиха със студенти от СУ, НБУ, УНСС по проект BG051PO001-3.3.07-0002 „Студентски практики“. Водените лекции, семинарни занятия и спецкурсове във ВУ са на разнообразни теми: Съвременен ислям на Балканите; История на българските държавни институции; Социална и стопанска история на България; Историография; Етнология, История на Балканите; Българска възрожденска история, Международни отношения и теми, посветени на историята и културата на Китай, Япония, Юго-Източна Азия, Унгария, Чехия, арабския свят и др. Същевременно проф. М. Веков води два семинара към Българската генеалогична федерация, а доц. Ал. Гребенаров – кандидат-студентски курсове по история в Културно-информационния център в Скопие. Доц. Евг. Кандиларов ръководи 3 дипломанти в СУ „Св. Кл. Охридски“, а доц. П. Стоянович - дипломант към ШУ “Епископ К. Преславски“.

Осем от учените от звеното(проф. И. Илиев, проф. В. Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. П. Пейковска, доц. Ал. Гребенаров, доц. Р. Стоянова, доц. Евг. Кандиларов, доц. П. Стоянович) бяха научни ръководители и консултанти на десет докторанта, редовна и задочна форма на обучение и на самоподготовка. Шест от докторантите са зачислени към ИИСТИ, а останалите - в Кирило-Методиевския научен център при БАН, ЮЗУ „Н. Рилски”, ПУ „П. Хилендарски“ и ШУ „Еп. К. Преславски“.

През годината в ИИСТИ защити дисертация и придоби образователната и научна степен „доктор“ Марио Стойков по тема „Европа, Рим и българите католици през XVII век/религиозна, образователна и политико-дипломатическа дейност на българското католическо духовенство/“. Четири докторанта са отчислени с право на защита.

Към 31 декември 2017 г. към Института са зачислени 2 докторанта на самоподготовка и 1 в задочна форма на обучение. От отчета за 2017 г. може да се заключи, че учени от Института добре съчетават научната с преподавателската дейност и обучение на докторанти. Проявеният интерес към докторантските програми на Института в края на 2017 г. и в началото на 2018 г. дава основание да се твърди, че обучението на докторанти ще продължи да се развива успешно, но трябва да се положат допълнителни усилия за популяризирането на възможностите на звеното в това направление.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Тази точка не се отнася до изследователската дейност на Института, чийто хуманитарен профил не предполага използване на иновационни методи и технологии в работата на звеното.

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНОТО ЗА 2017

Г.

В Института за исторически изследвания за 2017 г. от стопанска дейност са постъпили 18372,00 лв. са от отдадени под наем помещения. По фонд „Развитие“ са отчислени 50% на БАН в размер на 8910,42 лв.

Внесен е 3% корпоративен данък в размер на 689,42 лв.

Получаваните месечни вноски от наем по фирми са:

- ф-ма „Диомира”	120,00 лв.
- ф-ма „Продуцентски център”	361,00 лв.
- ф-ма „Орфеус”	200,00 лв.
- ф-ма „Активa”	240,00 лв.
- ф-ма „Прес арт”	120,00 лв.
- Ф-ма „Енигма”	100,00 лв.
- ф-ма ЕТ „Петя – 90”	150,00лв.
- ф-ма ЕТ „Христослав Христов”	120,00лв.

Собствени приходи:

Приход списание “ВНР” абонамент	762.44лв.
Приход списание “ИП” абонамент	3797.16лв.
Такса обучение докторанти и обсъждане	3760,32лв.
Продажба на сп. ”ВНР” и “ИП” и книги	889,00лв.
Приход от услуги - БНБ и други	308,00лв.
% базова организация	1183,60лв.
Приходи от продажба на книги	975,25лв.

Онлайн продажби сп. "ИП"	1239,75лв.
Онлайн продажби сп. "BHR"	2077,76лв.

Всичко: 14993.28лв.

Наказателни лихви просрочен наем	92,52 лв.
----------------------------------	-----------

данък стопанска дейност	-689,42 лв.
-------------------------	-------------

Всичко: 32768,38лв.

Трансфери:

СЕБРА	-79051
-------	--------

Партида-Развитие	-8910
------------------	-------

Вътрешни трансфери:	47362
---------------------	-------

в т.ч.:

БАН – МЛАДИ УЧЕНИ	28800
-------------------	-------

БАН – МЛАДИ УЧЕНИ	9925
-------------------	------

БАН – НЖ	4400
----------	------

ЕБР	4237
-----	------

Трансфери „Научни изследвания“:	7000
---------------------------------	------

В т.ч.:

ФНИ периодика сп. "ВНР"

Трансфери :

МОН –ПМС 252/16.11.2017 г. 9000

Плащания па СЕБРА 688524

Трансфери ДОО 311990

Всичко: 966915

Разходи:

§ 1 Заплати 760097

§ 2 Други възнаграждения 41048

- нещатен по трудови прав. 156

-извънтруд.правоотнош. 21217

-обещетения 10215

- други плащания 9210

- помощ СБКО 250

§ 5 Задълж. осигур.вноски работодател 143836

- за ДОО - 95487

- за ЗО - 37685

- за ДЗПО – 10664

§ 10 Издръжка 52903

10-11 Храна 170

10-14 Учебни и науч.изсл.	179	
10-15 Материали		3455
10-16 вода, горива и енерг.	8267	
10-20 Външни услуги		32572
10-51 Командировки	3178	
10-52 Командировки в чужб.		845
10-98 ДРУГИ РАЗХОДИ	4237	
§ 40 Стипендии		1800
		Всичко: 999684
Салдо на 01.01.2017 г.		33338
Салдо на 31.12.2017 г.		55096
в т.ч.:		
ДФНП 17-82	7262	
ДФНП 17-18	7997	
ДФНП 17-14	8460	
110"Илин.Преобр."	4.74	
ДОО-314	1708.85	
ДТК 02/2	1794.87	
ДМУ03/53	3795.55	

70 год. от 2-рата свет.война	500.00
100 год от 1-вата св. война	250.00
ДЕПОЗИТ НАЕМАТЕЛИ	1531.00
100 год от 1-вата св. война	200.02
списание ИП	5683.69
списание ВНР	8908.31
МОН ПМС 252/16.11.2017 г.	7000.00

8. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО

През 2017 г. сп. Bulgarian Historical Review успя да навакса частично изоставането в номерацията като издаде в електронен и хартиен вариант две двойни книжки за 2015 г. и подготви две двойни книжки за 2016 г. От тях № 1-2 ще излезе в началото на 2018г., а № 3-4 е в напреднала фаза на предпечат. Финансирането на списанието бе осигурено от субсидия от ФНИ по конкурс за Българска научна периодика, както и от собствени приходи, главно от абонамент (на печатни книжки и онлайн, чрез СЕЕОЛ).

Перспективата е през 2018 г. да се издадат две двойни книжки за 2017 г. и поне една двойна за текущата 2018 г., с което издателският процес ще влезе постепенно в ритъм. В края на 2017 г. сп. ВНР отново получи финансиране от ФНИ, макар и като резерва при класирането на изданията в поредния конкурс за Българска научна периодика. При необходимост, редколегията ще разчита на средства и от Фондация „История“ за превод на материали от български на чужди езици.

С нормализирането на издателския ритъм и с новия си сайт ВНР ще направи необходимите стъпки за запазване на престижната си позиция на реферирано издание в международните бази-данни Web of Science, ERIH, EBSCO, ULRICH, РИНЦ и др. Така ще се съхрани неговото водещо място в България сред изданията в областта на хуманитарните науки, в което публикуват български и чуждестранни учени от различни изследователски институти и университети.

През 2017 г. списание "Исторически преглед" продължи традицията да публикува оригинални научни изследвания, отразяващи последните постижения в проучванията на българската и световната история, както и на помощните исторически науки. В рамките на отчетната година бе наваксано в голяма степен закъснението в периодичността на изданието. От печат излязоха 6 двойни книжки (два пъти повече от обичайното), обхващащи годишнини 2015 и 2016. Започна и работата по бр.1-2/2017 г.

Стремежът е през 2018 г. също да се работи с ускорени темпове, за да се изравни окончателно номерацията на броевете с календарното време. Трите двойни книжки за 2015 г. бяха финансово подпомогнати от ФНИ, а трите двойни за 2016 г. Институтът издаде със собствени, осигурени от абонамент, средства. Перспективата е броевете за 2017 г. също да бъдат отпечатани с налични (от абонамент) институтски средства, но за

2018 г. надеждата е за подпомагане чрез нов конкурс на ФНИ или приходи от друг външен източник - например макар и минимална финансова подкрепа от страна на ЦУ-БАН, каквато практика съществуваше в миналото. На финален етап на обсъждане е концепцията за сайт на "Исторически преглед". Предстои координиране на окончателния вид на сайта на ИПР с този на ВНР с цел съвместно подписване на договор с фирмата-изпълнител при по-изгодни условия.

През 2017 г. излезе и един том(34) на „Известия на Института за исторически изследвания“. Неговото издаване се осъществи със средства от Института. Предвид активната научноизследователска работа на учените от ИИСТИ, включително в рамките на международно сътрудничество, перспективите за издаване на нови токове са добри.

Освен чрез сайта на Института, информация за дейността му е достъпна и на неговата Facebook страница.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Председател: проф. д. и. н. Илия Илиев; **зам.-председател:** доц. д-р Росица Стоянова; **Секретар:** проф. д-р Илияна Марчева-Атанасова

ЧЛЕНОВЕ: акад. д. и. н. Георги Марков, проф. д. и. н. Илия Тодев, проф. д. и. н. Валери Стоянов, проф. д. и. н. Иван Билярски, проф. д-р Йорданка Гешева, проф. д. и. н. Тамара Стоилова, проф. д. и. н. Манчо Веков, доц. д-р Олга Тодорова, доц. д-р Пламен Божинов, доц. д-р Стефка Първева, доц. д-р Даниел Вачков, доц. д-р Благовест Нягулов, доц. д-р Димитър Митев, доц. д-р Румяна Чукова, доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце, доц. д-р Петя Димитрова

Избран с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 5 от 7 юни 2016 г.

Разширен с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 2 от 28 ноември 2017 г. Нов член: доц. д-р Надя Филипова.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА НА ЗВЕНТО – ПОСОЧВА СЕ ЛИНК КЪМ САЙТА НА ЗВЕНТО, КЪДЕТО Е КАЧЕН ПРАВИЛНИКЪТ.

Правилник за дейността, устройството и управлението на Института за исторически изследвания-БАН, приет от Общото събрание на учените на 30 октомври 2012 г. с протокол № 6 на основание чл. 36, т. 1 от Устава на БАН: http://www.ihist.bas.bg/archiv_doc_info/Pravilnik_IstI_30102012.pdf

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

БНБ – Българска народна банка

ВУ – Висше училище
ДАА – Държавна агенция „Архиви“
ЕК – Европейска комисия
ЕС – Европейски съюз
ИИСТИ – Институт за исторически изследвания
МВнР – Министерство на външните работи
МК – Министерство на културата
МНИ - Македонски научен институт
МО – Министерство на отбраната
МТ – Министерство на туризма
МОН – Министерство на образованието и науката
НБУ – Нов български университет
НФНИ – Национален фонд „Научни изследвания“
СТДП – Съюз на тракийските дружества в България
СУБ – Съюз на учените в България
УНСС – Университет за национално и световно стопанство
ЮЗУ – Югозападен университет

Изготвил: Доц. Надя Филипова

(Научен секретар на ИИСТИ-БАН)